

Är din båt sjösäker? Rigg och Segel.

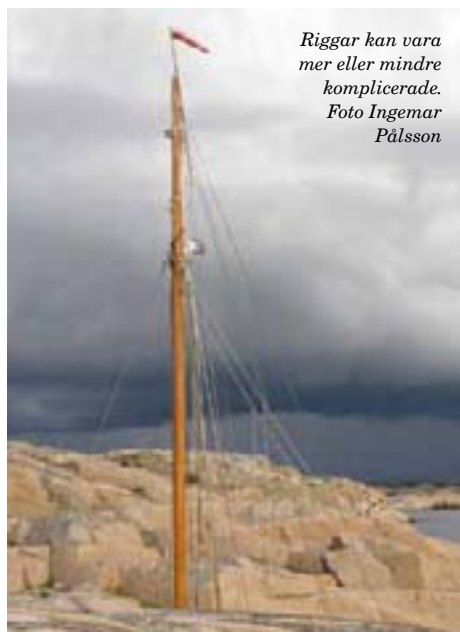

Oavsett fritidsbåtars typ, byggmaterial eller ålder är det alltid båtägaren / skepparen som skall se till att den är sjösäker. Den samlade erfarenheten från klubbens säkerhetsbesiktningar under många år är samlad i "Båtpärmen" som kan nås via SXX:s Västskulkretsens hemsida under rubriken Verksamhet / Båtteknik.

Artikelserien "Är din båt sjösäker?" är en introduktion till båtpärmen så att materialet blir mer lättillgängligt för medlemmarna. Tidigare artiklar, "Introduktion", "Skrov och Däck" och "Motor och Bränsle" har publicerats i Västpricken nr 2, 3 och 4 2011.

Kapitlet "Rigg och Segel" omfattar segelbåtens rigg med mast och bom, segel samt stående och löpande rigg.

Vi graderar de tekniska funktionerna i tre steg, **Kritiska**, **Viktiga** och **Bra att ha**. För segelbåtar anser vi att rigg och segel är det primära sättet ta sig fram med på havet och hanterar dessa som ett **Kritiskt** system. Följaktligen kan man betrakta motorinstallationen som sekundär och gradera denna som **Viktig** i segelbåtar.

Riggarna kan vara mer eller mindre komplicerade.
Foto Ingemar Pålsson

I grunden är rigg och segel en ganska enkel och lättförståelig konstruktion. På en stagad eller ostagad mast hissar man upp ett eller flera segel. Seglen kontrolleras sedan med skotlinor. Riggerna kan emellertid göras mer eller mindre komplicerad i syfte att förenkla hanteringen.

Vad kan man då göra som båtägare? Riggerna och seglen slits vilket kräver tillsyn och underhåll. För den fortsatta diskussionen delar vi upp problematiken:

- Mast, bom och stående rigg
- Löpande rigg
- Segel

Mast, bom och stående rigg

Det vanligaste materialet i master numera är olika aluminiumlegeringar. Masten kan placeras på rufftaket eller vara genomgående och stå på en mastfot i kölsvinet. Masten stagas med hjälp av den stående riggen som nästan uteslutande görs av rostfri wire. Med risk för att vara tjugig skall man hålla noggrann uppsikt efter sprickor, bucklingar, korrosion eller andra förändringar som tyder på överlast. Kontrol-

Svetsat fäste för vantspridare. Svetsen överst i bild har spruckit vid en grundstötning.
Foto Gert Swenson

lera framförallt vant och spridarfästen, bomfäste, fästen för kicktalja, etc.

Kontrollera att mast och bom inte har några sprickor och att den stående riggen inte har några lösa kardeler.

Även om man inte kan se några skador på den stående riggen bör den bytas ut efter 15.000–20.000 distansminuter på grund av risken för utmattningsbrott.

Trämast skall vara fria från röta och öppna limfogar kan inte accepteras.

Vantskruvar skall monteras så att belastningen ligger i rak linje. Om detta inte är möjligt skall s.k. "Toggles" användas. Vantskruvarna skall naturligtvis vara säkrade så att de inte kan skruva upp sig. För att en modern rigg skall fungera bra skall den försträckas på ett korrekt sätt. Olika riggar skall sträckas olika mycket. Rådfråga din riggare eller segelmakare.

Vantskruvar säkrade med saxpinnar. Bra vinkel i röstjärnen gör att inga toggles behövs.
Foto Ingemar Pålsson

Vantskruvar skyddade med textilöverdrag. Lyft på överdragen ibland för att vara säker på att skruvarna är säkrade som de skall.
Foto Ingemar Pålsson

Kontrollera att vantskruvarna raka och felfria samt att de är ordentligt säkrade.

Ett stort antal segelbåtar är numera försedda med försegel på rulle. Antalet båtar med även storseglet på rulle ökar kraftigt. Dessa system är praktiska och förenklar segelhanteringen, men med-aljen har en baksida. Rullar, förstagsprofiler, brytblock med mera, skall hållas i trim med rengöring och inoljning så att de löper lätt. Tänk på att alla schacklar skall var säkrade.

Försegelrulle med en toggle i förstagsfästet. Sprintarna säkrade med saxpinnar.
Foto Ingemar Pålsson

Kontrollera och smörj rulle och eventuella brytblock så att allt löper lätt. Se till att alla sprintar är säkrade.

Löpande rigg

Den löpande riggen består av fall och skot. Här har utvecklingen gett oss nya material och linor med olika egenskaper. Fallen skall vara så stumma som möj-

ligt så att de inte slackar när seglet belastas. Wire är fortfarande vanligt och fungerar bra.

Skot behöver inte vara lika stumma som fall, men de bör ändå vara så pass stumma att seglen inte slackar i vindbyarna. Rådgör med din segelmakare så att du får rätt material och dimension.

Se till att alla linor är hela med oskadade höljen. Inspektera och byt ut slitna och skadade linor varje år. Slitna blockskivor och brytskivor kan orsaka stort slitage på det löpande godset. Se till att alla skivor löper lätt och att linorna inte kan komma i kläm vid sidan av skivan.

Välj rätt material och dimension till fall och skot så fungerar riggen optimalt.

Segel

Våra segelmakare syr segel för alla tänkbara behov. Är du kappseglare som värdesätter stabila segel som behåller formen i olika vindstyrkor eller är du långfärdsseglare som prioriterar hållbarhet och livslängd.

Dacron är ett pålitligt material med lång livslängd, men det börjar tappa formen redan efter ett par år. Sedan är det emellertid hyggligt stabilt i åtminstone tio år.

Modernare och mer formstabila dukar som behåller formen med minimala förändringar de första åren men åldras därefter snabbare än dacron. Det finns många material att välja på. Rådgör med din segelmakare.

Titta igenom seglen nu och då för att se om tråden börjar bli sliten eller börjar gå upp. Det kan vara dags att lämna in seglet för översyn hos en segelmakare. Som båtägare är det tre viktiga åtgärder som gör att dina segel trivs och fungerar i många år.

- Beslå seglen så att rynkor och veck undviks. Man behöver inte överdriva, men när det ser snyggt ut är det troligen tillräckligt bra.
- Kapella seglen för att skydda dem

mot solen. UV strålningen bryter ner fibrerna snabbare än man tror.

- Skölj seglen, gärna med litet sköljmedel och spola dom med sötvatten innan de läggs undan för vinterförvaring. Duken åldras snabbare om den är full av salt och sotpartiklar. Om du inte har möjlighet att göra detta själv finns det specialiserade segeltvättare där man kan lämna in sina segel.

Segelbåtar med beslagna och kapellade segel efter dagens seglats. Foto Ingemar Pålsson

Beslå och kapella seglen när båten inte används. Skölj eller tvätta dom innan vinterförvaring.

Mer information finns i båtpärmens kapitel 10, Rigg.

Ingemar Pålsson
Tekniska Kommittén